

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

На правах рукопису

БОГАТИРЬОВ ІВАН ГРИГОРОВИЧ

**Правове і організаційне забезпечення
виховно-профілактичного впливу
на засуджених, які стоять на обліку
інспекцій виправних робіт**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право
та кримінологія; кримінально-виконавче право.

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

м. Київ – 1996 р.

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00751733 (Q)

710

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі кримінології
Української академії внутрішніх справ

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент
УСЕНКО Володимир Фадійович

Офіційні опоненти:

– доктор юридичних наук, професор
ГЛУШКОВ Валерій Олександрович;

– кандидат юридичних наук
ФАРЕНЮК Сергій Якович

Провідна організація – Донецький інститут внутрішніх справ
МВС України (м. Донецьк)

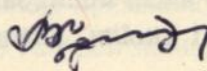
Захист відбудеться „11” срудня 1996 року,
о 14⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради
Д 01.56.01 при Українській академії внутрішніх справ (252035,
м. Київ-35, пл.Солом'янська, 1).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Укра-
їнської академії внутрішніх справ (252035, м.Київ-35, пл.Соло-
м'янська, 1).

Автореферат розісланий 31 жовтня 1996 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради
кандидат юридичних наук, доцент

В.І. ЖЕНУНТІЙ

1

ЛНБ ім. В. Стефаніка
АН України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Проблема боротьби із злочинністю займає особливе місце у становленні правової держави України. 25 червня 1993 року Верховною Радою затверджена комплексна Державна програма боротьби із злочинністю, яка визначила державну цілісну доктрину боротьби із злочинністю, шляхом поєднання системи заходів загальносоціально-го попередження злочинності з заходами спеціально-кримінологічного, у тому числі й кримінально-виконавчого попередження.

Зважаючи на зміну умов функціонування суспільства, складну криміногенну ситуацію в державі 17 вересня 1996 року Указом Президента України, затверджено комплексну цільову програму боротьби зі злочинністю на 1996–2000 роки в якій серед іншого передбачається:

розробка цільових заходів, спрямованих на вдосконалення системи відбування покарання, посилення прокурорського нагляду за додержанням законів у цій сфері, забезпечення працевлаштування та соціальної адаптації осіб, звільнених із місць позбавлення волі.

На жаль, у цих документах не відводиться належної уваги органам, які виконують кримінальне покарання, не пов'язане з позбавленням волі.

Такі інститути, як виправні роботи та умовне засудження достатньо гуманні і є альтернативою реальному позбавленню волі. Проте, в умовах ринкової економіки, масового безробіття перспектива цих видів покарання чітко не означена.

Звертає увагу на себе той факт, що покарання, які не пов'язані з позбавленням волі, у числі інших заходів кримінального впливу щодо осіб, які скоїли злочини, щорічно

становлять 50 відсотків. Приведення до виконання покарання вказаних судових рішень покладено на 700 інспекцій виправних робіт міських та районних органів внутрішніх справ України. Аналіз основних показників діяльності інспекцій свідчить про збільшення засуджених до покарань, що не пов'язані з позбавленням волі. Наприклад, за 1994 рік їх кількість становила 28,8 тисяч чоловік, в тому числі: засуджених до виправних робіт 6,2 тисяч чоловік, до позбавлення волі з відстрочкою виконання вироку – 4,8 тисяч чоловік, умовно з іспитовим строком – 4,2 тисяч чоловік, до заборони займати певні посади або займатися певною діяльністю – 9,6 тисяч чоловік. Кожний четвертий злочин скоєний раніше судимими, кожний п'ятий – тяжкий і кожний п'ятий – у стані сп'яніння. Мають місце випадки участі осіб, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт, у злочинних групуваннях, здійснення ними кількох злочинів.

Інспекції виправних робіт у тому виді, в якому вони сьогодні знаходяться, та зміст їх роботи не відповідають вимогам часу, в зв'язку з чим вони повинні бути реорганізовані і приведені у відповідність з реаліями життя. Особлива увага відводиться питанню про виховно-профілактичний вплив, а також взаємодії різних суб'єктів у вирішенні цієї проблеми. Відомо, що соціальна профілактика і ресоціалізація засуджених обходиться суспільству в десять разів дешевше, ніж утримання їх у місцях позбавлення волі.

Сформульовані в дисертації теоретичні висновки та практичні рекомендації спираються на спеціальну монографічну літературу з проблем кримінології й кримінально-виконавчого права та інших галузей знань, зокрема на наукові праці

таких вчених, як Аванесова Г.А., Богданова В.Я., Г'лушкова В.О., Герцензона А.А., Закалюка А.П., Жалінського А.Е., Ігошева К.І., Іванової А.Т., Карпеця І.І., Кудрявцева В.М., Крахмальника Л.Г., Козлова П.П., Лихолоба В.Г., Міхліна А.С., Мелентьєва М.П., Наташева А.О., Рудника В.І., Семакова Г.С., Стручкова М.О., Туманова Г.А., Фаренюка С.Я., Шмарова І.Р. та інших спеціалістів з кримінології та права. Результати їх досліджень у сфері кримінології й кримінально-виконавчого права підготували ґрунт для подальшої теоретичної розробки механізму попередження злочинів в Україні і вдосконалення системи відбування покарання засудженими в виправно-трудовах установах, а також забезпечення працевлаштування та соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі.

У зв'язку з цим є підстави для більш глибокого теоретико-правового дослідження виховно-профілактичного впливу на засуджених в сучасних умовах. Це і визначає актуальність цього дослідження і вибір автором теми. Практична актуальність проблеми полягає ще в тому, що зміст, діяльність, структура, функції інспекцій виправних робіт не відповідають головному завданню їх створення і законом чітко не визначені. Можливість виховно-профілактичного впливу на засуджених повністю не використовується.

Об'єктом здійсненого дослідження є діяльність інспекцій виправних робіт, їх методи і форми роботи з засудженими.

Предметом вивчення є виховно-профілактичний вплив на засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт і його правове забезпечення.

Мета і завдання дослідження. Основна мета дисертаційного дослідження полягає в розробці концепції проведення виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт. У відповідності з цією метою, завдання дисертаційної роботи зводилось до того, щоб на основі наукової методології дослідження явищ суспільного життя:

1. Проаналізувати стан наукової розробки цієї проблеми в теорії кримінального, кримінально-виконавчого права і кримінології,

2. Визначити значимість і необхідність правового й організаційного забезпечення виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт.

3. Теоретично обґрунтувати поняття виховно-профілактичного впливу на засуджених, які перебувають на обліку інспекцій виправних робіт.

4. Проаналізувати правове положення засуджених, які стоять на обліку інспекцій, та особливості виховно-профілактичного впливу на них.

5. Дати кримінологічну характеристику осіб, засуджених до виправних робіт, та методи впливу на них.

6. Обґрунтувати поняття взаємодії інспекцій з державними органами і соціальними суб'єктами в проведенні виховно-профілактичного впливу на засуджених та його правове забезпечення.

7. Визначити суб'єкти взаємодії, що забезпечують проведення виховно-профілактичного впливу засуджених, які перебувають на обліку інспекцій виправних робіт.

8. Проаналізувати процес взаємодії в проведенні заходів

виховно-профілактичного впливу на засуджених, які перебувають на обліку інспекцій виправних робіт.

9. Розробити основні напрямки удосконалення виховно-профілактичного впливу на засуджених на сучасному етапі.

Методологічною основою дисертації служить положення про пізнання соціально-правових явищ, у відповідності з яким відносини у зв'язку з забезпеченням виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій, розглядаються в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. З урахуванням специфіки теми та мети дослідження автор використав такі методи: історико-правовий, системно-структурний, соціологічний, статистичний, порівняльно-правовий, кореляційний та інші.

Емпірична основа дослідження – практика діяльності інспекцій, відображена в оглядах, бюлетенях передового досвіду, інформаційних листках, наказах МВС України, діюча система правового регулювання питань організаційного забезпечення виховно-профілактичного впливу на засуджених, які відбувають покарання без ізоляції від суспільства, матеріали різних кримінологічних та соціологічних досліджень зазначеної проблеми, відомчі акти з питань організації діяльності інспекцій виправних робіт тощо.

Автор за спеціальною програмою вивчив 135 кримінальних справ засуджених, які стоять на обліку інспекцій, провів анкетування 562 засуджених, що відбувають покарання без ізоляції від суспільства.

У своїх висновках і узагальненнях автор врахував праці вчених у галузі соціології, загальної теорії права, кримінології, державного, кримінального, кримінального-виконавчого та інших галузей права, власний багаторічний досвід роботи в

УМВС України в Черкаській області.

Наукова новизна роботи. За характером розглянутих проблем дисертація є першою у вітчизняній кримінології і кримінально-виконавчому праві спробою монографічного дослідження змісту й ефективності виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт.

У результаті проведеного дослідження здобувач прийшов до певних теоретичних положень і висновків з питань, які раніше не досліджувались, сформулював пропозиції по вдосконаленню діяльності державних органів і громадських формувань у проведенні виховно-профілактичного впливу на засуджених. З урахуванням наукового значення, новизни результатів дослідження, теоретичних висновків і практичних пропозицій на захист виносяться такі положення:

– твердження про те, що кримінальне покарання у вигляді виправних робіт, позбавлення права займати певні посади та займатись певною діяльністю, умовне засудження, відстрочка виконання вироку суду по своїй суті мають не стільки каральний, скільки виховно-профілактичний характер, що підкреслює гуманність кримінально-правової політики держави, тому виконання такого покарання є головним завданням інспекцій виправних робіт;

– висновок про те, що виховно-профілактичний вплив по своїй суті значно відрізняється від „виправно-трудоного впливу”. Він являє собою самостійну специфічну діяльність інспекцій виправних робіт та інших суб’єктів і включає в себе заходи, які застосовуються не з метою перевиховання, а тільки корекції поведінки засуджених, які стоять на обліку інспекцій;

– визначення поняття виховно-профілактичний вплив – як регламентована нормами законодавства система со-

соціальних, психолого-педагогічних та профілактичних заходів, які здійснюються інспекціями виправних робіт разом з трудовими колективами, громадськими організаціями та іншими соціальними суб'єктами і спрямовані на корекцію поведінки засуджених, які перебувають на обліку інспекцій виправних робіт в інтересах суспільства;

– пропозиція щодо введення в теорію, законодавство і практику його реалізації нового терміну „виховно-профілактичний вплив”, відмовившись від терміну „виправно-трудоий вплив”, як такого, що не відповідає своєму змісту при забезпеченні процесу виконання покарань, не зв'язаних з позбавленням волі засуджених, які знаходяться на обліку інспекцій виправних робіт;

– твердження про те, що особливості застосування заходів виховно-профілактичного впливу на осіб, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт, обумовлені їх правовим положенням, що викликає необхідність подальшої індивідуалізації та диференціації заходів, розширення кола суб'єктів та правового забезпечення їх;

– обґрунтування доцільності змін і доповнень в діюче виправно-трудоє законодавство про створення на основі інспекцій виправних робіт нової служби по виконанню покарань, не зв'язаних із позбавленням волі, з відповідними змінами її структури і функцій, перепідпорядкованістю її відомству, яке забезпечувало б виконання кримінальних покарань (ГУВП МВС України, Мінюсту України);

– обґрунтування поняття взаємодії інспекції виправних робіт з різноманітними службами органів внутрішніх справ, трудовими колективами, громадськими організаціями та іншими соціальними суб'єктами в проведенні виховно-профілактичного впливу, що являє собою узгоджену за метою, місцем та часом взаємообумовлену діяльність, спрямовану на

корекцію поведінки засуджених, які знаходяться на обліку інспекцій виправних робіт;

– визначення суб'єктів взаємодії, що забезпечують проведення виховно-профілактичного впливу на засуджених, які перебувають на обліку інспекцій;

– визначення ролі і змісту процесу взаємодії в проведенні заходів виховно-профілактичного впливу на засуджених, які перебувають на обліку інспекцій виправних робіт;

– пропозиції щодо зниження строку покарання і розміру матеріального утримання, наділення інспекцій правом надання засудженому чергової відпустки, про можливість врахування відбування виправних робіт у трудовий стаж, про підготовку співробітників інспекцій виправних робіт на базі одного із училищ МВС України, про передачу контролю за матеріальним утриманням із заробітку засуджених державній податковій адміністрації або податковій міліції.

– пропозиції про введення до виправно-трудового кодексу норм адміністративної та дисциплінарної відповідальності посадових осіб, які не забезпечують виховно-профілактичний вплив, координатором якого повинна виступати інспекція виправних робіт.

Теоретична і практична значимість. Результати дослідження полягають у тому, що теоретичні положення і висновки, які містяться в ньому, можуть бути використані при підготовці проектів кримінального, кримінально-виконавчого кодексів. Деякі теоретичні положення можуть бути використані при подальших дослідженнях кримінологічних, кримінально-правових аспектів процесу виховно-профілактичного впливу на засуджених, які перебувають на обліку інспекцій виправних робіт.

Практична значимість дослідження визначається його напрямком вирішення завдань, які стоять перед державними ор-

ганами і громадськими формуваннями в проведенні виховно-профілактичного впливу на засуджених. Надання їм допомоги було однією з основних цілей наукового пошуку. Під цим кутом зору велись усі теоретичні розробки. Багато з них закінчилися підготовкою конкретних пропозицій і методичних рекомендацій по удосконаленню діяльності інспекцій виправних робіт у проведенні виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять у них на обліку. В учбовому процесі положення і висновки дисертації можуть бути використані у викладанні курсу кримінально-виконавчого права, виправної педагогіки та психології.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження одержали своє відображення в шести опублікованих роботах, а також у науковому повідомленні на науково-практичній конференції в 1990 році в м. Чернігові. Вихідні висновки і пропозиції дисертації викладені в рекомендаціях для інспекцій виправних робіт по проведенню виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять у них на обліку.

Підготовлені автором методичні рекомендації по проведенню виховно-профілактичних бесід з особами, які стоять на обліку інспекцій, у 1990–1996 рр. впроваджені в практику УМВС України в Чернігівській й Черкаській областях.

Структура і обсяг дисертації зумовлені метою і завданням дослідження, а також методологією пізнання об'єкту дослідження.

Дисертація складається із вступу, двох розділів, шести параграфів, висновків, бібліографічного списку та додатків. Загальний обсяг роботи _____ сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність та новизна теми дослідження, характеризується стан її розробки; визначаються об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження, а також методологічні основи та використана науково-теоретична база; окреслюються наукова новизна, теоретична та практична значимість роботи, дані щодо апробації її результатів.

У першому розділі „Зміст правового й організаційного забезпечення виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт” на основі аналізу правового і організаційного забезпечення, з урахуванням особливостей відбуття покарання, досліджується необхідність виховно-профілактичного впливу на засуджених, дається його сутність, методи, проблеми і шляхи удосконалення.

У першому параграфі „Сутність виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт і його правове забезпечення” автором розглядається історія виникнення виправних робіт, що дає змогу визначити їх сутність для подальшого удосконалення правової бази і підвищення ефективності. Значна увага приділена аналізу складових виховно-профілактичного впливу, виховній і профілактичній роботі, стверджується доцільність об'єднання цих двох важливих напрямків діяльності інспекцій виправних робіт в єдине ціле, так як по формі і змісту вони тісно взаємопов'язані.

Досліджуючи зміст виправно-трудового впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт, дисертант вважає за доцільне заміни його поняттям „виховно-профілактичний вплив” у зв'язку з тим, що він по своїй суті відрізняється від виховно-трудового впливу, що застосовується в місцях позбавлення волі. Він являє собою самостійну специфічну діяльність інспекцій виправних робіт разом з іншими

суб'єктами та включає в себе заходи, які застосовуються не з метою перевиховання, а тільки направлені на корекцію поведінки засуджених, які перебувають на обліку інспекцій. Розглядаючи ефективність виконання покарань у вигляді виправних робіт, дисертант звертає увагу на проблеми і фактори, які впливають на діяльність інспекцій виправних робіт, пропонує розробку єдиного положення про виховно-профілактичний вплив на засуджених, які стоять на обліку інспекцій.

В основі цього положення повинні бути: єдність і однотипність вимог до засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт, що закріпить їх права й обов'язки; визначення місця і ролі громадських вихователів, наставників та інших осіб у роботі з заслуженими, наділивши їх конкретними повноваженнями; система заходів виховно-профілактичного впливу на засуджених як у робочий, так і в неробочий час; матеріальне і моральне заохочення учасників цієї роботи з заслуженими; порядок і умови взаємодії інспекцій виправних робіт з іншими службами ОВС та трудовими колективами в організації виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій.

Така послідовність підтверджується результатами опитування 316 співробітників інспекцій виправних робіт міських та районних відділів внутрішніх справ.

У дисертації констатується, що виправно-трудове законодавство України має за мету забезпечення виконання кримінального покарання, яке не тільки є покаранням за скоєний злочин, але й виправляло б і виховувало засудженого. Але поставлена мета може бути успішно досягнута, якщо органи, які відають виконанням покарання, не пов'язаним з позбавленням волі, будуть у кожному конкретному випадку достатньо ефективно впливати на осіб, які стоять у них на обліку. Комплексність і безперервність виховно-профілактичного впливу повинні стати одним з важливих принципів,

підвалиною його ефективності. На думку дисертанта, в ньому повинні бути задіяні всі суб'єкти виховно-профілактичного впливу. Розглядаючи поняття виховно-профілактичного впливу, автор дає характеристику поняттям „виховна” і „профілактична” робота.

На думку дисертанта, виховно-профілактичний вплив на осіб, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт, включає в себе комплекс дій, які проводяться органами, що відають виконанням покарання, трудовими колективами, де відбуваються покарання засуджені, шляхом систематичного і послідовного впливу на них з метою корекції поведінки. Корекція визначає досягнення позитивних змін окремих поглядів, звичок, навичок, за допомогою яких можна досягнути позитивних результатів, а не корінної зміни його поведінки.

Кінцевий результат корекції поведінки засудженого зводиться до того, щоб він належним чином ставився до праці, точно виконував закони та дотримувався діючих правил співжиття, які склались в суспільстві. На думку дисертанта, таку мету повинен ставити суд, обгрутовуючи можливість застосування покарань без позбавлення волі.

На основі отриманих результатів автор вперше формулює поняття виховно-профілактичного впливу. На його думку виховно-профілактичний вплив – це регламентована нормами законодавства, система соціальних, психолого-педагогічних і профілактичних заходів, які проводяться інспекціями виправних робіт разом з трудовими колективами, громадськими організаціями та іншими соціальними суб'єктами і направлені на корекцію поведінки засуджених, що перебувають на обліку інспекцій виправних робіт.

Аналізуючи правове забезпечення виховно-профілактичного впливу автор приходить до висновку про необхідність його вдосконалення.

У другому параграфі „Характеристика осіб, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт і їх правове положення” викладені відомості про 562 засуджених, які стояли на обліку інспекцій виправних робіт у період з 1990 по 1995 рік. Проведені дослідження показують, що найбільш високий рівень серед чоловіків, засуджених до покарання без позбавлення волі, є вікова група 20–30 років (49,3 відсотка); 63,5 відсотка засуджених мають середню або середню-спеціальну освіту.

Особливу увагу автор звертає на дослідження засуджених молодого віку (від 20 до 30 років), які складають 49,3 відсотка, що свідчить про великі можливості проведення виховно-профілактичного впливу. Основну масу засуджених, які стоять на обліку інспекцій, становлять робітники та службовці (79,4 відсотка), 14,2 відсотка складають працівники сільськогосподарських підприємств.

Найбільш розповсюдженими серед досліджених осіб є корисні злочини. Багато серед них таких, які скоїли злочини по необачності. Так, 18,1 відсотка засуджені за порушення правил дорожнього руху і експлуатацію транспорту, 17,3 відсотка – за кражу державного і колективного майна, 15,3 відсотка за розкрадання державного і колективного майна шляхом присвоєння, розтрати та зловживання службовим становищем і т.д.

Про високу ефективність проведеної інспекцією виховно-філактичної роботи свідчать такі показники. Велика кількість засуджених (65,3 відсотка) характеризується позитивно, 14,6 відсотка доказали своє виправлення, 50,7 відсотка стали на шлях виправлення, 5,9 відсотка на шлях виправлення не стали, 1,3 відсотка – злісні порушники.

При оцінці ступеня виправлення засуджених автор враховує не тільки поведінку за місцем роботи і проживання, а й інші ознаки, які характеризують осіб, а також визначений їм судом вид покарання.

Аналізуючи правове положення засуджених, які стоять на обліку інспекції виправних робіт, автор виходить із того, що вони по-перше, мають обов'язки і користуються правами, встановленими для громадян України, а по-друге їх права обмежені чинним законодавством, вироком суду і умовами відбування покарання.

У першому випадку за основу береться комплекс прав і обов'язків громадян України, які встановлені нормами цивільного, адміністративного, сімейного, трудового, кримінального права та інших галузей законодавства. У другому слід виходити із того, що сутність кримінального покарання, яке засуджені відбувають за вироком суду, є кара. Кара при виконанні покарання виливається в правообмеження, які виходять із умов відбуття покарання, носять комплексний характер і визначають в основі ті права і обов'язки засуджених, які виникають у процесі відбуття покарання.

Висвітлюючи зміст третього параграфу „Особливості, методи й основні напрямки виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекції виправних робіт на сучасному етапі”, автор розглядає особливості проведення виховно-профілактичного впливу, які зводяться до:

1. Подальшої індивідуалізації та диференціації виховно-профілактичного впливу на засуджених з урахуванням різних категорій і специфіки відбування покарання.
2. Застосування широкого кола засобів, форм і методів виховно-профілактичного впливу на відміну від таких, які використовуються в місцях позбавлення волі.
3. Особливостей завдань виховно-профілактичного впливу, які не, потребують корінного перевиховання засуджених, а тільки корекції їх поведінки.

4. Особливого правового статусу засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт, що дозволяє їм проживати в сім'ї, працювати на підприємствах, в установах та інших місцях. Вони мають свободу пересування, вільного відвідування культурно-масових, фізкультурно-спортивних та інших заходів.

Особливістю проведення з засудженими виховно-профілактичного впливу є те, що нема жодного методу, який не можна було б застосувати до них; кожний метод включає в себе цілу групу прийомів, об'єднаних спільністю завдань і єдиним підходом до їх вирішення. Автор розкриває і обґрунтовує методи спостереження, бесіди, переконання, стимулювання, поведінки, доручення, приурочення, управління, подяки і метод примусу. Особлива увага приділяється методу профілактичної бесіди. Дисертант пропонує основні вимоги і правила проведення бесід, ділить їх на:

1. Ознайомчу. Її головне завдання зводиться до того, щоб переконати, що засуджений поніс справедливе покарання, що його прагнення виправитися, чесно працювати і зразково вести себе знайде підтримку з боку інспектора інспекції і трудового колективу, де він буде працювати.

2. Проміжну. Головна мета – показати засудженому його становище в колективі, думку колективу про нього, допомога засудженому визначати перспективу корекції.

3. Оцінюючу бесіду. Основна мета – оцінити весь період відбування засудженим покарання. Організатор бесіди звертає увагу на його позитивні риси, рекомендує усунути негативні.

На основі зробленого дослідження автором підготовлені методичні поради проведення профілактичних бесід, які отримали позитивний відгук практичних співробітників органів внутрішніх справ.

Основними недоліками в організації виховної роботи інспекцій, як показало дослідження, є те, що вони малочисельні, а функції їх не в міру розширені. Тому автор пропонує привести штатну чисельність у відповідність із обсягом виконаної роботи і чітко окреслити функції інспекцій, звівши їх до роботи з особами, які стоять у них на обліку, висловлює думку про те, щоб у законі визначалась тверда сума щомісячного утримання в прибуток державі в залежності від скоєного злочину і матеріального становища засуджених, а також відокремлення відбування виправних робіт від матеріального утримання і вважати цю суму як самостійну міру покарання. Дисертант пропонує, щоб матеріальним утриманням займалася державна податкова адміністрація або податкова міліція.

У дисертації аналізується перспектива розвитку виправних робіт, обумовлюється ряд особливостей, які впливають на засуджених, що стоять на обліку інспекцій, а також розглядаються основні напрямки виховно-профілактичного впливу. Обґрунтовується основа виховно-профілактичного впливу на засуджених, що включає в себе сукупність практичних обставин, які характеризують процес виконання покарання, або іншого засобу впливу і його готовність виправитись без ізоляції від суспільства. Автор вважає, що результатом виховно-профілактичного впливу на засуджених є підсумок скоординованих зусиль багатьох підрозділів органів внутрішніх справ, трудових колективів, громадських організацій. Подібна робота, на думку автора, повинна регулюватися „Положенням про порядок і умови виконання вироку стосовно осіб, засуджених без ізоляції від суспільства”, розробка і прийняття якого є важливим кроком на шляху побудови правової держави.

У другому розділі „Проблеми взаємодії інспекцій виправних робіт з різними службами органів внутрішніх справ, трудовими

колективами, громадськими об'єднаннями та іншими соціальними суб'єктами в проведенні виховно-профілактичного впливу на засуджених, які перебувають на обліку інспекцій виправних робіт, і його правове забезпечення" аналізується необхідність взаємодії інспекцій виправних робіт з іншими службами органів внутрішніх справ, трудовими колективами, з державними і громадськими організаціями в проведенні виховно-профілактичного впливу, а також обставини, що її обумовлюють.

Перший параграф „Поняття взаємодії інспекцій з державними органами і соціальними суб'єктами в проведенні виховно-профілактичного впливу на засуджених і його правове забезпечення" присвячений визначенню поняття взаємодії, розкриттю її змісту та необхідності в проведенні корекції поведінки засуджених. Зокрема, необхідність взаємодії обумовлена такими обставинами:

По-перше, інспекції виправних робіт та інші служби органів внутрішніх справ є елементами єдиної системи органів внутрішніх справ і вирішують одне із завдань загальної профілактики правопорушень;

По-друге, об'єктом діяльності інспекцій виправних робіт, трудових колективів, державних і суспільних організацій є засуджені, які працюють на цих підприємствах, в організаціях і установах і потребують виховно-профілактичного впливу.

По-третє, проведення виховно-профілактичного впливу на них передбачено законодавством та нормативними актами.

У спеціальній літературі взаємодія органів внутрішніх справ, трудових колективів, державних громадських організацій в проведенні виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт, висвітлена недостатньо. До теперішнього часу на поняття „взаємодія" немає єдності поглядів.

Тому автор вважає, що взаємодія інспекцій виправних робіт з іншими суб'єктами в проведенні виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій, є погоджена за місцем та часом взаємообумовлена діяльність, що направлена на корекцію поведінки особи, засудженої до покарання без позбавлення волі.

Провідною думкою другого параграфу „Суб'єкти взаємодії, що забезпечують проведення виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт” є взаємодія суб'єктів проведення виховно-профілактичного впливу на засуджених.

Дисертант вважає, що виховно-профілактичний вплив на засудженого в нинішній час є самостійним об'єктом специфічної діяльності. Тому займатися нею потрібно планово і на високому професійному рівні. З цього випливає, що інспекція виправних робіт повинна бути координатором проведення виховно-профілактичного впливу.

Існуюча правова регламентація виконання виправних робіт має два суб'єкти виправно-трудова правовідносин. З одного боку – це компетентні органи держави в особі інспекцій виправних робіт, з другого боку – це адміністрація підприємств, установ і організацій, де відбувають покарання засуджені.

Аналізуючи сучасну практику, результати дослідження та виходячи з власного досвіду, автор пропонує виділити такі суб'єкти взаємодії в проведенні виховно-профілактичного впливу:

–карний розшук, державна служба боротьби з економічними злочинами, паспортна служба, виправно-трудова установи, кримінальна міліція у справах неповнолітніх, дільничі інспектори міліції, підрозділи міліції по боротьбі з кримінальним приховуванням прибутків від оподаткування;

– державні адміністрації та міські й районні ради народних депутатів, наглядові комісії при них;

– адміністрації підприємств і організацій, де відбувають покарання засуджені до виправних робіт;

– кооперативи, колективні й фермерські господарства, де відбувають покарання засуджені до виправних робіт.

Завершується другий розділ третім параграфом „Процес взаємодії в проведенні заходів виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт”, у якому дисертант обґрунтовує важливість взаємодії для виховного впливу на засуджених, підкреслює, що у виправно-трудоному праві та кримінології цьому напрямку не приділяється належної уваги.

У дисертації аналізуються такі форми виховно-профілактичного впливу, як наставництво, збори, бесіди. Підкреслюється, що основна мета зборів – це правове навчання, виховно-профілактична та індивідуальна робота. Обґрунтовується необхідність застосування таких апробованих і ефективних методів, як заохочення і стягнення.

У дисертації розглядається й аналізується реалізація проведення методів заохочення і стягнення, а також підкреслюється необхідність їх проведення з засудженими. Сформульовані пропозиції відносно застосування методів заохочення і стягнення, що дозволяє працівникам інспекцій виправних робіт у взаємодії з іншими підрозділами органів внутрішніх справ, трудовими колективами, підприємствами, організаціями й установами забезпечити виховно-профілактичний вплив.

Дисертант вважає, що назріла потреба в подальшому вдосконаленні законодавства відносно правового забезпечення виховно-профілактичного впливу, який виступає в ролі головної ланки комплексної корекції поведінки засудженого. На його думку, суттєвого покращення потребує практика проведення виховно-профілактичного впливу на засуджених. Факторами, які визначають специфіку процесу корекції

поведінки є: менша деформованість особистості за рівнем соціальної запущеності, умови відбування цього виду покарань.

Автор вносить ряд пропозицій по вдосконаленню виховно-профілактичного впливу:

- подання до суду про зниження строку покарання і розміру грошового утримання;

- надання інспекцією засудженому чергової відпустки;

- заміна виправних робіт в інших місцях на виправні роботи за місцем роботи;

- про врегулювання питань, пов'язаних з правомірним використанням форм і методів виховно-профілактичного впливу на засуджених;

- про нормативне врегулювання правового положення співробітників органів внутрішніх справ і трудових колективів, які беруть участь у застосуванні заходів виховно-профілактичного впливу;

- про включення в проект нового кримінально-виконавчого кодексу норм адміністративної та дисциплінарної відповідальності посадових осіб, які не забезпечують виховно-профілактичний вплив;

- можливості врахування відбування виправних робіт у трудовий стаж, який дає право на підвищення розряду, класності та інших пільг;

- розробка та впровадження положення про службу виконання покарань, незв'язаних з позбавленням волі;

- пропозиція про підготовку співробітників інспекцій виправних робіт на базі одного із училищ МВС України;

- про внесення до виправно-трудоного кодексу пропозицій про те, щоб інспекція виправних робіт виступала в ролі координатора проведення виховно-профілактичного впливу;

- про передачу контролю за матеріальним утриманням з

заробітку засуджених державній податковій адміністрації або податковій міліції.

У висновку, що завершує дисертацію, підбито підсумки дослідження, викладені пропозиції щодо перспективи подальшого вирішення теоретичних і прикладних проблем ефективності виховно-профілактичного впливу на засуджених, які стоять на обліку інспекцій виправних робіт.

У додатках вміщені: проект Положення про служби виконання покарань, матеріали анкетування.

Основні положення дисертації висвітлені в таких роботах автора:

1. Про підготовку і проведення вікторини на правову тему з умовно засудженими та умовно звільненими. Збірник практичних і методичних матеріалів ВІПК ВТЗ. – Домодедово, 1988 С.6–7 – Об'єм 0,125 ум. друк. арк.

2. Методичні рекомендації про проведення бесід з особами, засудженими до виправних робіт. Чернігів, 1989 – С.2–9, Об'єм 0,5 ум. друк. арк.

3. Збірник зразків основних документів діяльності спеціальних комендатур УМВС. Черкаси, 1989 – С.5–89. Об'єм 3,5 ум. друк. арк.

4. Збірник зразків основних документів діяльності інспекцій виправних робіт Черкаси, 1989–С.7–178. Об'єм 7 ум. друк.арк.

5. Про деякі проблеми виховно-профілактичного впливу на засуджених, які знаходяться на обліку інспекцій виправних робіт. Мат. Всесоюзної науково-практичної конференції Чернігів, 1990 С.56-58 – Об'єм 0,125 ум.друк. арк.

6. Діяльність спеціальних комендатур. Збірник питань і відповідей: Навч. посібник РіО ВіПК ВТЗ. – Домодедово, 1991 С.120.Об'єм 5 ум. друк. арк.

7. Деякі аспекти виховно-профілактичної роботи інспекцій

виправних робіт. Збірник наукових праць. Академія МВС СРСР. М. 1991 – С. 142–148. Об'єм 0,25 ум. друк. арк.

Богатырев И.Г. Правовое и организационное обеспечение воспитательно-профилактического воздействия на осужденных, состоящих на учете инспекций исправительных работ.

Диссертация в виде рукописи на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология: уголовно-исполнительное право. Украинская академия внутренних дел, Киев, 1996.

Исследуются правовые и организационные вопросы проведения воспитательно-профилактического воздействия на осужденных, состоящих на учете инспекций исправительных работ.

Разработаны рекомендации для инспекций исправительных работ о проведении воспитательно-профилактического воздействия на осужденных, состоящих у них на учете.

Ключові слова: інспекція виправних робіт, соціальні суб'єкти, виховно-профілактичний вплив, структура, система, корекція.

Bogatirov Ivan. Legal and organization securing of prophylactic-pedagogical influence on convicts registered by inspection of improve work.

Thesis in the form of manuscript for seeking scholar degree of candidate of juridical speciality 12.00.08 criminal law and criminology; criminal-correctionale law. Ukrainian Academy of Internal Affairs. Kiev. 1996.

Legal and organization questions are investigated for carrying out prophylactic-pedagogical measures on convicts registered by inspection.

Recommendations for inspections of improve work are worked out to carry on prophylactic-pedagogical influence on convicts registered by them.

Basic words: inspection of improve work, social subjects, prophylactic-pedagogical measures, structure, system, correction.

Відповідальний за випуск

кандидат юридичн. наук Самофалов Л.П.

Підпис. до друку 23.09.1996 р.

Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір друк.

Спосіб друку. Умовн. друк. Примір. – 100.

Технограф. Селіг. Черкавської обл.

44.1806

AB 35.986